

POETES IL·LUSTRES D'EN PATUFET'

L'acostament dels termes patufista i verbívor pot semblar, a primera vista, massa agosarat, si més no per la distància cronològica que separa l'un de l'altre, però, ben mirat, després de l'adveniment de la república dels amants de la paraula no hauria de resultar gens estrany perquè la lectura d'un text o d'un autor pot ser feta des de perspectives prou diferents. Així doncs, per enllaçar la secció de jocs de paraules d'En Patufet amb l'univers descrit a Verbàlia només cal fer un pas. I és, tanmateix, el que ja apunta Màrius Serra a la seva obra: "Heus aquí un terreny abonat per a algun estudiós desvagat amb sensibilitat ludolinguística".

Per bé que em consideri lluny de ser un desvagat i un estudiós, vaig iniciar aquell recorregut de què parlàvem amb la intenció d'aprofundir la possible vinculació d'algun dels nostres grans autors amb els jocs de paraules. I, segons el meu modest parer, la recerca ha valgut la pena. Veiem com han anat les coses i quines conclusions se'n poden treure. Avancem, doncs, els noms dels tres autors de qui parlarem: J.V. Foix, Josep Maria de Sagarra i Agustí Esclasans.

En relació amb Foix, que dels tres autors és l'únic estudiat per Serra, ja se sabia el que n'havia escrit l'Albert Manent: que al noi Foix el va afectar força la mort de mossèn Cinto Verdguer; que era lector d'En Patufet i que "hi enviava acrostics amb el nom de les noies que anaven al col·legi al costat de casa seva". És prou conegut també el fet que "hi signava Josep Delmàs, Joseph del Mas, Flordeneu, Josep Foix i Mas i fins i tot J.V. Foix". El 1915 encara trobarem la firma J. Foix en una de les pàgines d'En Patufet, sota l'anunci d'un "Primer concurs sarrianenc de lectura i escriptura catalanes".

Amb aquestes pistes, doncs, em vaig endinsar en una lectura sistemàtica de les pàgines d'entreteniments d'En Patufet, tant de la secció *Endevina, endevineta*, amb alguns jocs per resoldre, generalment

Foix, Sagarra i Esclasans, tres patufistes verbívors

RAFAEL HIDALGO DE LA TORRE

Josep Maria de Sagarra

J.V. Foix

Agustí Esclasans

firmats, com de la secció *Endevinaires*, on apareixien els noms dels nois i noies que la setmana anterior havien enviat les solucions dels jocs. I com que ja se sap que qui busca troba, vaig trobar algunes coses que, en cas de confirmació, gosaria definir com a extraordinàries. Heus aquí les troballes, començant per les que fan referència al poeta de Sarrià.

A les pàgines del setmanari, arribat al segon any de publicació, i precisament el 28 de gener del 1905, ja hi podem llegir la firma del nen J. Foix, de 12 anys d'edat, acompanyant el següent acrostic, significativament adreçat a mossèn Cinto.

Ra	M	on
J	O	seph
seba	S	tià
france	S	ch
andr	E	u
alexa	N	dre
vi	C	ens
r	I	cart
clime	N	t
an	T	on
j	O	an

Pocs mesos després també trobem, entre els noms dels

nois que enviaven les solucions dels jocs de paraules, la signatura J.F., fàcilment atribuïble al futur poeta. Tres anys més tard, el 1908, torna a aparèixer un joc, aquesta vegada una xarada, amb la firma J. Mas, que ja hem vist que correspon al cognom de la seva mare. També fa pensar que ell n'era l'autor el fet que aquest joc té per solució un nom de noia, Roseta, a la manera com Manent afirma que solia fer. La xarada és la següent:

**Prima-invers es mineral,
en els verbs es la segona,
y buscant en poca estona
nom de dona la total.**

Com ha escrit encertadament Manuel Guerrero, els anys successius, 1909 i 1910, són els de la col·laboració més literària de Foix a *En Patufet*.

Tanmateix, Foix no ha estat l'únic patufista verbívor que ha passat a la història de la literatura catalana. Fullejant el conegut setmanari he trobat també el nom d'un altre gran: Josep Maria de Sagarra firma un joc geomètric, un rombe, on les paraules que el formen es poden

llegir en horitzontal i en vertical. Fa així:

m
cor
morir
riu
r

És de l'any 1906. Per tant, també de quan tenia 12 anys. Segurament es tracta només d'una col·laboració escadussera i anecdòtica, perquè Sagarra mai no s'hi refereix a les seves memòries.

En canvi, d'Agustí Esclasans he localitzat un seguit de col·laboracions prou consistents. I en aquest cas no hi ha cap dubte sobre la seva participació a la revista *En Patufet* perquè l'autor mateix n'ha deixat constància a les seves memòries, publicades amb el títol de *La meua vida*. Sabem que el poeta era anomenat familiarment Agustinet i la firma A. Gust i Net està associada a un grapat de jocs de paraules publicats a la revista: endevinalles, xarades, anagrames, ambidextres, trencaclosques, acentígrafs, logogrifs... Tot això fa que Esclasans sigui veritablement un *enigmista* en el sentit italià del terme, és a dir, una per-

sona que es diverteix construint jocs de paraules perquè els altres s'entretinguin a resoldre'ls. Tot i que la seva primera participació a *En Patufet* es remunta al 1909, quan tenia 14 anys, el gruix de la seva producció verbívora, composta com a mínim d'una trentena de jocs de paraules, no és pas infantil sinó més tardana. Abasta del 1916 al 1920, de quan el poeta tenia poc més de vint anys.

Vegem-ne, tot seguit, tres exemples. Els dos primers són del 1916 i el darrer del 1918. Comencem amb una endevinalla, que és el tipus de joc més conegut i popular. Diu així:

*Es soldat, més no del Rei,
mai farà foc i porta un canó;
dèu-li vi i mai diu que no,
i és símbol d'una llei.*

Per a qui no l'hagi endevinada, la solució és l'embut de llauna.

Els dos tipus de jocs que segueixen són menys coneguts però igualment significatius. Es tracta, en el primer cas, d'un ambidextre, joc on les dues paraules tenen les mateixes lletres però en ordre invers.

**1 2 3 - Punt cardinal
3 2 1 - Soldat europeu**

La solució, prou senzilla, fa *Sur* i *rus*. Per acabar, un joc anomenat acentígraf, basat en les relacions entre dues paraules idèntiques que duen l'accent en síl·labes diferents. Aquí el teniu i si no l'endevineu podeu llegir més avall l'explicació que dona un sentit complet al text de l'enunciat.

**Ens tot el café un xicot
que era natural de Tot.**

Si heu substituït els dos *tot* amb les paraules *servia* i *Sèrbia* haureu trobat la solució d'aquest joc.

Tancaré aquest breu tast de troballes poètiques amb una conclusió òbvia: els tres autors citats, patufistes a la primèria del segle XX, s'han convertit, un segle després, en ciutadans de Verbàlia, el país dels amants dels jocs de paraules. Podem, doncs, declarar-los verbívors il·lustres.

ELS LLIBRES MÉS VENUTS

Del 15 al 21 de novembre. Amb la col·laboració del Gremi de Llibreters i de les llibreries Àncora y Delfin, FNAC, Documenta, Proa-Espais, Bosch, Crisol, Ona i Laie, Llibreria 22, Catalonia, Les Voltes, La Rambla, Casa del Llibre, Robafaves i Tres i Quatre.

FICCIÓ

La vida sexual de Catherine M.
Catherine Millet. Empúries

Baudolino

Umberto Eco. Destino

Harry Potter i la pedra filosofal

J.K. Rowling. Empúries

Jo sóc aquest que em dic Ausiàs March

Josep Piera. Edicions 62

Dents blanques

Zadie Smith. La Magrana

Digues que m'estimes encara que sigui...

Montserrat Roig. Edicions 62

Catherine Millet

NO FICCIÓ

L'oasi català

Pere Cullerell i Andreu Farràs. Planeta

Estimats homes (Una caricatura)

Isabel-Clara Simó. Columna

Memòries d'un bufó

Albert Boadella. Espasa-Calpe

Petita crònica d'un professor a...

Toni Sala. Edicions 62

Breu història del món

E.H. Gombrich. Empúries

La cuina de l'àvia Remei

Remei Ribas. Cossetània

Toni Sala